

Identiteit dankzij herkenbare cultuurhistorie

De identiteit van een landschap, zowel binnen als buiten de bebouwde kom, wordt mede bepaald door haar waterhuishoudkundige historie: het 'watererfgoed' van het gebied, zoals dat afleesbaar is aan watergangen, kunstwerken (o.a. duikers, sluzen en bruggen) en gebouwen. Daarbij geldt: hoe meer er zichtbaar is van de ontstaansgeschiedenis, hoe meer het watersysteem een eigen karakter en daardoor een eigen identiteit krijgt. In een regio waar voldoende van de cultuurhistorie bewaard is gebleven, is met vrij weinig moeite de geschiedenis van het gebied afleesbaar, als uit een boek.

Groeiend historisch besef

Bij veel waterschappen leeft de wens om het cultuur- en natuurhistorisch watererfgoed zo goed mogelijk te behouden en te ontwikkelen, ook bij nieuwe ruimtelijke planvorming. Ook onder de bevolking leeft die wens en is er veel enthousiasme voor en kennis van de cultuurhistorie van de eigen streek. Denk daarbij aan het instandhouden van watermolens, wijerds, sluzen, beeklopen, bruggen en kades, maar ook aan de bijbehorende flora en fauna zoals muurvarens of beekprikken. Waterschappen houden bij de diverse ruimtelijke plannen rekening met deze cultuur- en natuurhistorie waarden.

Verlies aan samenhang en identiteit

Ondanks dat gaan er bij ruimtelijke ontwikkelingen belangrijke historische elementen en structuren verloren. Oorzaken daarvan zijn het ontbreken van een totaal-inzicht in de historische waarden en ruimtelijk-historische samenhangen in een (stroom)gebied. Daarbij ontbreekt een duidelijk cultuurhistorisch beleidskader voor versterking en behoud van die samenhangen. Vaak worden wel de meest opvallende of waardevolle cultuurhistorische elementen bewaard, bijvoorbeeld via een Monumentenlijst of het verdrag van Malta (archeologie), maar de minder opvallende elementen krijgen weinig of geen bescherming. Historische kunstwerken of andere elementen waarvan de historische waarde op zichzelf gezien niet bijzonder groot is, kunnen wel bepalend zijn voor de (historische) samen-

hang van het watersysteem. Daardoor gaan belangrijke 'karaktereigenschappen' van het systeem verloren. Door dergelijke ontwikkelingen verliezen veel regio's in Nederland hun eigenheid, hun identiteit. Als deze ontwikkeling doorgaat, dan dreigen kanalen, vaarten en kleinere waterlopen overal hetzelfde gezicht te krijgen (met hier en daar een historisch element). De geschiedenis van een gebied wordt daardoor steeds moeilijker afleesbaar uit de overblijvende historische fragmenten. Een afnemende karakteristiek van een watersysteem draagt daaraan bij.

Toenemende overheidsaandacht

Deze problematiek krijgt op verschillende niveaus steeds meer aandacht van de overheid. Minister Plasterk, die onder meer het cultureel erfgoed in zijn portefeuille heeft, spreekt al van een cultuurhistorische toets van alle ruimtelijke plannen.

De Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte

Niet alleen de overheid heeft meer oog voor cultuurhistorie. Ook vanuit de advieswereld wordt het aanbod van in cultuurhistorie gespecialiseerde partijen steeds groter. In 2008 is de Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte opgericht om overheden te ondersteunen bij het ontwikkelen van cultuurhistorisch beleid. De adviesgroep is uniek omdat waterkundigen, landschapskundigen, ecologen en bouwhistorici in één organisatie samenwerken. Dankzij die samenwerking kan de adviesgroep goed en doelgericht inzicht geven in de samenhang tussen (historische) waterkundige elementen, ecologie en het omringende landschap. Zowel de historische waarde van bouwwerken als die van overige waterhuishoudkundige voorzieningen en (soms onopvallende) landschapselementen worden door de adviesgroep in kaart gebracht en met elkaar in verband gebracht. De adviezen van de groep kunnen uitmonden in processen waarbij het hydrologische systeem, cultuur- en natuurhistorie optimaal tot hun recht komen.

Cultuurhistorisch beleid waterschappen

Cultuurhistorisch beleid kan verder gaan dan een monumentenlijst en een verdrag van Malta (archeologie). De Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte kan voor waterschappen een Cultuurhistorisch Beleidskader opstellen. Daarmee kunnen waterschappen een goede invulling geven aan het ontwikkelen, versterken en beheren van het cultuurhistorisch erfgoed.

Voor een Cultuurhistorisch Beleidskader moet eerst duidelijk worden *welke* cultuurhistorische waarden aanwezig zijn. Verder moet duidelijk zijn welke waarden het waterschap wil *behouden en versterken* en waarom men dat wil. Tenslotte moet het beleid duidelijk verwoorden *hoe* de cultuurhistorische waarden zullen worden beschermd en versterkt. Deze onderdelen komen in het cultuurhistorisch beleidskader aan bod.

Het beleidskader bestaat uit:

- Een uitgebreid overzicht van de cultuurhistorische waarden en samenhangen die aanwezig zijn. Het overzicht wordt gemaakt middels een inventarisatie en waardering van cultuurhistorische elementen en bestaat uit een cultuurhistorische waardenkaart en een toegankelijke

en overzichtelijke toelichting, geschikt voor een groter publiek. Onze adviseurs zijn in staat om de historische waarde van bouwwerken en waterhuishoudkundige patronen te bepalen en historische elementen (ook onopvallende) te herkennen. Ook kunnen wij de verbanden tussen elementen onderling en landschap aangeven. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de kennis die bij de eigen dienst en de ingelanden aanwezig is.

- Een onderbouwd advies welke historische elementen en structuren behouden of versterkt dienen te worden en op welke wijze dit gestalte kan krijgen.

Uitvoeringsprogramma

Desgewenst vertalen wij het beleidskader voor het waterschap naar een uitvoeringsprogramma, waarin wij prioriteiten aangeven, een werkvolgorde adviseren en het beleid (globaal) financieel vertalen. Daarmee blijft het beleidskader niet op zichzelf staan, maar kan het een dynamisch en praktisch vervolg krijgen in uw waterschap.

Heeft u vragen over wat een Cultuurhistorisch Beleidskader voor u kan betekenen: de Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte wil u graag van dienst zijn!

